

Zločin v lese. Jak velký díl odpovědnosti nese Andrej Babiš?

Petr Holub / Týdeník Echo / 24. května 2019

Policie prověřuje zakázky na těžbu dřeva ve státních lesích a případ může být pro premiéra Andreje Babiše stejně fatální jako Čapí hnízdo. Kauza soukromého sídla u Olbramovic ukazuje portrét podnikatele, který se v boji o státní dotace nezastaví před ničím. Historie Lesů České republiky zase předvádí politika, který prosperitě svých podniků obětuje veřejný zájem.

Z úniků a svědectví zaměstnanců Lesů ČR je zřejmé, že policie pod vedením pražské vrchní státní zástupkyně Lenky Bradáčové hledá toho, kdo způsobil, že státní podnik přišel o dvě a půl miliardy korun. Lesy ČR o peníze přišly tím, že soukromým firmám, které spravují jejich majetek, nabídly koncem září 2017 tzv. generální pardon, tedy ukončení platných pětiletých smluv. Firmy skutečně zrušily 70 smluv a v nových soutěžích získaly o dvě a půl miliardy výhodnější zakázku, přitom ve třiceti případech se smluvní podmínky vylepšily stejné firmě.

Není divu, že policie vyslechla tehdejšího generálního ředitele Daniela Szóráda. "Tak zvaný generální pardon byl rozhodnutím bývalého vedení," potvrzuje mluvčí Lesů ČR Eva Jouklová. Exředitel Szórád se může bránit. Výpověď smluv nabídl na tiskové konferenci s ministrem zemědělství Marianem Jurečkou jenom dva dny poté, co vláda ministrovi uložila, ať s příchodem kůrovcové kalamity zasáhne. Přesná formulace vládních požadavků je důležitá pro probíhající trestní řízení. Vláda doslova chtěla "realizovat ve vztahu ke státnímu podniku Lesy České republiky opatření k objektivizaci ekonomických parametrů aktuálně platných Smluv o provádění komplexních lesnických činností a o prodeji dříví". Mělo to být možné jen novou veřejnou soutěží. Tím se může trestní odpovědnost přenést i na členy Sobotkovy vlády, ovšem nikdo si tím není úplně jistý. Ke generálnímu pardonu "se přistoupilo i v návaznosti na usnesení vlády", uvedla pouze mluvčí Jouklová. Hodnotit, jestli je viníkem bývalý generální ředitel, nebo bývalí ministři, je povolána justice.

Nebezpečný partner kůrovec

Manažeři Lesů ČR postupovali v roce 2017 logicky. Nemají dost vlastních kapacit pro těžbu dříví ani výsadbu nového lesa, proto za ně musejí těžit a prodávat soukromé lesnické firmy. Ty se však dostaly do potíží, protože s kůrovcovou kalamitou se na trhu objevilo větší množství dřeva a cena začala klesat. Státní podnik musel firmám pomoci, jinak by zkrachovaly. Teď však budou státní lesníci vysvětlovat policii, že to jinak nešlo. Nebude to snadný úkol, protože v období, než přišel kůrovec, udělali řadu chyb.

Obvyklou obranou Daniela Szóráda a jeho kolegů je upozornění, že zdědili nevhodný systém lesní správy, který jim neumožňoval proti kůrovcovi zasáhnout. Pokud například zjistili, že se někde objevil žravý brouk, nemohli přímo pověřit soukromníka, ať zasáhne. Museli vypsat veřejnou soutěž, která se nestihla dřív než za tři měsíce. Tím brouk získal dost času, aby do lesů v okolí vylétěla další generace.

Exředitel Szórád se svými lidmi úplně nemohl ani za rozšířený nešvar, na který upozornila Česká inspekce životního prostředí. K likvidaci kůrovce stačí podle lesnického zákona pokácet napadené stromy a odstranit je z postiženého lesa. Kalamita postihla nejdřív Jeseníky, a těžaři tedy odváželi

poražené kmeny směrem k rakouským a německým hranicím, kde chtěli nezpracované dříví prodat. Brouk toho využil a obsadil regiony cestou z Jeseníků k jižním a západním sousedům: Vysočinu a Český les.

Další chyba už jde na účet Szórádova vedení. Státní podnik má k dispozici čtyři přímo řízené závody, jejichž zaměstnanci mohou při kalamitě okamžitě zasáhnout. Jeden z podřízených ředitelů Tomáš Pospíšil proto už v roce 2015 doporučil založit takový závod proti kůrovci v Jeseníkách a s přípravou se skutečně začalo. Ovšem jeho kolegové o rok později plán zrušili a byli nadále odkázáni na veřejné soutěže.

Lidé z Lesů ČR především budou těžko vysvětlovat, proč i v jiných případech podlehl vlivu lesnických firem. Model rozdělování komplexních lesnických zakázek umožnil, aby polovinu z nich získaly tři firmy, Uniles, Petra a Kloboucká lesní. Větší roli ještě hraje společnost Stora Enso, řízená z rakouské centrály v Brandu, a do roku 2017 Progles, než se jeho majitel rozhodl lesnický byznys položit. Svůj obrat navyšovaly po roce 2010 o miliardové částky díky tomu, že se tuzemské ceny dříví podařilo srovnat s rostoucími cenami v Německu. Cena za smrkové dřevo určené ke zpracování na pile se po kalamitě způsobené orkáne Kyrill vrátila na obvyklou cenu devadesát eur za metr krychlový do roku 2010 a o tři roky později překročila hranici 100 eur. Následoval pokles, ten se však českých lesníků nedotkl, protože výpadek vyrovnala řízená devalvace koruny. Roku 2016 dolehly na tuzemské lesníky těžké časy hned ze dvou důvodů. Cena v Německu se snížila pod 90 eur za metr krychlový, koncem minulého roku až na 80 eur, a k tomu Česká národní banka uvolnila kurz koruny. Ceny v korunách proto klesaly rychleji. Z 2400 korun za metr krychlový v roce 2014 byly v roce 2016 dva tisíce a počátkem letošního roku 1500 korun.

Tuzemští těžaři si mohli ještě v roce 2016 slibovat, že kůrovec pomůže – ten by Lesy ČR i další majitele donutil ke zvýšení těžby a zajistil větší export. Proto odmítli Szórádův plán, že nové smlouvy na těžbu a výsadbu lesů nebudou trvat jako dosud pět let, ale pouze rok. Opět se tedy rozdělovaly pětileté kontrakty, než se zjistilo, že propad cen se nezastavil. Lesníci pak postavili Szóráda před hotovou věc. Buď vydá generální pardon, nebo také zavřou své provozy. Bývalý ředitel se pojistil usnesením vlády, které ovšem nabídlo jen více či méně obecné formulace.

Babiš a Maresch

Další vyšetřování ukáže, jestli role politika a miliardáře Babiše byla klíčová, jak se zdá na první pohled. Babiš rozjel lesnický byznys s firmou Uniles v téže době, kdy založil hnutí ANO, a svezl se na vlně prosperity. Nástup šéfa do vlády se Unilesu vyplatil, protože za tři roky zvýšil počet státních polesí ve své správě z třinácti na pětatřicet. Během období prosperity se Babišův očividný střet zájmů jinak neprojevil. V roli ministra financí důsledně inkasoval zisk, který měl státní podnik ze zakázek mimo jiné i pro Uniles. Za ministra Babiše tak putovala do státního rozpočtu větší část z třiatřiceti miliard, které Lesy ČR odvedly v letech 2013–18.

Po pádu výnosů z prodeje dřeva musel slovenský oligarcha rozhodnout, jestli dá přednost státní pokladně, nebo své firmě. Nikdy neprozradil, jak se rozhodoval, na vládě však očividně převážil zájem soukromníků včetně Unilesu. Zisk Lesů ČR klesl pod pět miliard poprvé v roce 2017 a loni podle předběžných informací dosáhl půl miliardy, hlavně v důsledku generálního pardonu. Letos chce nový ředitel Lesů ČR Josef Vojáček udržet hospodářský výsledek nad nulou, což při

očekávané těžbě přes dvanáct milionů metrů krychlových není skvělý výsledek. Uniles naopak dostal možnost, aby se zbavil zakázek, při kterých slíbil státnímu podniku za těžbu příliš mnoho peněz. Sedm z nich si vzal zpátky za lepších podmínek a posbíral ještě pár polesí, která nikdo nechtěl. Svou pozici na trhu posílil a také získal nejvíc zakázek, při kterých bude státní podnik za těžbu a následnou výsadbu dodavatelům doplácet. Osm z těchto zakázek je na severní a střední Moravě, kde kůrovec nejvíc útočí, zbylých pět převážně v Čechách získala Babišova firma. Ve třech případech jde o polesí v Krušných horách.

Prokazovat premiérovu odpovědnost nebude snadné, jestli se o to policisté vůbec pokusí. Babiš stejně jako celý Agrofert převedl také Uniles v únoru 2017 do svěřenských fondů a tvrdí, že s ním nemá nic společného. V období od května do prosince 2017 také nebyl ve vládě a na rozhodnutí o generálním pardonu se nemohl přímo podílet. Přesto by vyšetřovatelé neměli Babišovu účast přehlédnout. Evropská komise nadále trvá na stanovisku, že premiér Agrofert ovládá, a mezi ministry, kteří hlasovali v září 2017 pro generální pardon, byli zástupci ANO. Ani nový ředitel Vojáček úplně neopustil praxi svého předchůdce a mění podmínky pro jednotlivá polesí. Jen výjimečně se odvažuje opakovat generální pardon, o to častěji v některém polesí vypíše druhou zakázku na těžbu. Opět se to týká polesí, kde pracuje Uniles, například na Šluknovsku nebo Vysočině.

Výsledky trestního řízení nelze předjímat, důsledky lesnické politiky úzce spojené se jménem současného premiéra jsou však vidět v plné nahotě. Výsledek je paradoxní v tom, že ani Babišův Uniles na kalamitě zřejmě nevydělal. Vládní či Szórádův zásah ho pouze zachránil před ztrátou. Skutečného vítěze je třeba hledat ve společnosti Wood & Paper, která loni v prosinci převzala třetinu akcií Unilesu. Jejím zakladatelem je lesník Ernst Schlögl, majitel největší rakouské dřevařské firmy Holzindustrie Maresch z Retzu. Vedle Holzindustrie Maresch a rovněž zmíněné společnosti Stora Enso investovaly do byznysu s českým dřevem i další firmy, které vlastní nebo řídí Rakušané. Postavily se státní podporou dvě největší tuzemské pily, také největší papírny ve Štětí a Paskově patří holdingům Mondi a Lenzing.

Kůrovec ničí tuzemské lesy, nezpracované dřevo napadených smrků ovšem míří ve stále větším objemu a za nižší ceny za hranice. Loni se podle Českého statistického úřadu vyvezlo přes šest a půl milionu tun surového dřeva; to je o 85 procent víc než v roce 2015, přitom cena za kubík poklesla o třetinu. Letos v prvním čtvrtletí zrychlil export proti loňsku o polovinu a ceny klesly o pětinu. Polovinu vývozu odebírá Rakousko, čtvrtinu Německo a na třetí místo se s importem 190 tisíc tun za tři měsíce propracovala Čína, která odebírá desetinu tuzemského surového dřeva. Češi prodávají lesy pod cenou až na Dálný východ, obrat Unilesu však bude zachráněn.